

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

25 päivänä marraskuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13/ETY – Ehdon kohtuuttomuuden toteamisen seuraukset – Kohtuuttoman ehdon korvaaminen – Vaihtuvan korkokannan laskentatavan hyväksyttävyyden – Asianosaisten ohjaaminen neuvottelemaan

Asiassa C-269/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Curtea de Apel Cluj (Clujin ylioikeus, Romania) on esittänyt 27.2.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.3.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Banca B. SA

vastaaan

A.A.A.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot sekä tuomarit L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan ja N. Jääskinen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: G. Pitruzzella,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn ja Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa tarkoitetuille pääasian asianosaisille ja osapuolille esitetyn kehotuksen vastata kirjallisesti unionin tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Banca B. SA, edustajinaan R. Trăilescu, I.-C. Șerban, D. Cristea ja E. Tudose, avocați,
- A.A.A., edustajanaan C. Neamț, avocată,
- Romanian hallitus, asiamiehinään aluksi C.-R. Canțâr, E. Gane, O.-C. Ichim ja M. Chicu, sittemmin E. Gane, O.-C. Ichim ja M. Chicu,
- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään Z. Lavery ja S. Brandon, avustajanaan A. Howard, barrister,

* Oikeudenkäyntikieli: romania.

– Euroopan komissio, asiamiehinään C. Gheorghiu, N. Ruiz García ja P. Vanden Heede,
päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 6 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Banca B. SA, joka on pankkilaitos, ja A.A.A. ja jossa on kyse useiden sellaisen luottosopimuksen ehtojen väitetystä kohtuuttomuudesta ja mitättömyydestä, joka koskee A.A.A:n kyseiseltä laitokselta ottaman henkilökohtaisen lainan myöntämistä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan 24. perustelukappaleessa todetaan, että jäsenvaltioiden tuomioistuimilla tai hallintoviranomaisilla on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen soveltamisen lopettamiseksi.
- 4 Kyseisen direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.”

- 5 Mainitun direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

- 6 Saman direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Romanian oikeus

- 7 Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomista ehdoista annetulla lailla nro 193/2000 (Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori, jäljempänä laki nro 193/2000) saatetaan direktiivi 93/13 osaksi Romanian oikeutta.

- 8 Lain nro 193/2000 6 §:n säännösten mukaan sopimukseen sisältyvillä kohtuuttomilla ehdoilla, joiden kohtuuttomuuden sopimuspuolet ovat todenneet itse tai sen ovat todenneet lakisääteisesti toimivaltaiset elimet, ei ole vaikutuksia kuluttajaan nähden, ja sopimus pysyy voimassa kuluttajan suostumuksella vain, jos se on mahdollista vielä mainittujen ehtojen poistamisen jälkeen.
- 9 Mainitun lain 7 §:ssä säädetään, että siltä osin kuin sopimus ei voi enää tuottaa vaikutuksiaan kohtuuttomiksi katsottujen ehtojen poistamisen jälkeen, kuluttajalla on oikeus vaatia sopimuksen purkamista ja hän voi tarvittaessa vaatia vahingonkorvausta.
- 10 Kuluttajansuojasta annetun hallituksen asetuksen nro 21/1992 (Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor) 9 quater §:ssä, joka lisättiin hallituksen kiireellisen asetuksen nro 174/2008 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 174/2008) II §:n 9 momentilla, säädetään, että rahoituspalvelujen tarjoajien on kuluttajasopimusten yhteydessä noudatettava seuraavia sääntöjä, jotka on esitetty pykälän g alakohdassa:

”vaihtuvakorkoisiin luottosopimuksiin sovelletaan seuraavia sääntöjä:

1. korkokannan vaihtelun on oltava rahoituspalvelujen tarjoajan tahdosta riippumatonta, ja sen on liityttävä sopimuksessa mainittujen todennettavissa olevien viiteindeksien vaihteluihin tai tällaista vaihtelua edellyttäviin lainsäädäntömuutoksiin;
2. korkokanta voi vaihdella rahoituspalvelujen tarjoajan viitekoron mukaan edellyttäen, että viitekorko on yhtenäinen kaikkien kyseisen talouden toimijan tarjoamien, luonnollisille henkilöille tarkoitettujen rahoitustuotteiden osalta ja että sitä ei koroteta tietyn sopimuksella vahvistetun tason yläpuolelle.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 A.A.A. teki 5.6.2007 luottosopimuksen, joka koski henkilökohtaisen lainan myöntämistä Banca B:ltä. Tämän sopimuksen vakuutena oli korkeimman etusijan kiinnitys, jonka määrä oli 182 222 euroa ja josta 179 000 euroa vastasi nimityksellä ”Maxicredit” kutsuttua henkilökohtaista lainaa, jossa oli kiinteä korko vuoden ajan, ja 3 222 euroa vastasi tämän lainan myöntämisprovisiota; laina-aika oli 300 kuukautta.
- 12 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että kyseiseen sopimukseen sovellettiin seuraavia sopimusehtoja:
- Kyseisen lainasopimuksen 5 artiklassa määrättiin ensimmäiselle lainavuodelle 7,4 prosentin vuotuisesta korkokannasta ja sen jälkeen voimassa olevasta korosta, joka vastasi pankkilaitoksen toimitiloissa ilmoitettua vaihtuvaa viitekorkoa korotettuna 1,5 prosenttiyksiköllä.
 - Tähän sopimukseen liitettyjen lainan myöntämistä koskevien yleisten sopimusehtojen 2 artiklan 6 kohdan mukaan voimassa oleva korko saattoi vaihdella laina-aikana sen mukaan, miten ”asiakkaan velkojen maksaminen” kyseiselle laitokselle kehittyi.
 - Näiden yleisten sopimusehtojen 2 artiklan 10 kohdan a alakohdan mukaan pankkilaitos saattoi laina-aikana muuttaa korkoja ilman lainanottajan suostumusta lainan rahoituskustannusten perusteella, ja uutta korkokantaa sovellettiin siitä päivästä lähtien, jolloin se muutettiin, lainan loppuosaan. Vaihtuvan korkokannan muutoksen johdosta maksettavat korot oli laskettava uudelleen.
 - Mainittujen yleisten sopimusehtojen 2 artiklan 10 kohdan b alakohdan mukaan vaihtuvakorkoisten lainojen, jotka on sidottu viiteindeksiin eli LIBORIin tai euriboriin, korkokantaa voitiin muuttaa kyseisen indeksin kehityksen mukaan.

- Samojen yleisten sopimusehtojen 2 artiklan 11 kohdan mukaan uusi puolivuositain tarkistettavissa oleva korkokanta ilmoitettiin pankkilaitoksen toimitiloissa muutoksen voimaantulopäivästä alkaen, ja tästä johtuvaa korkokantaa sovellettiin muutospäivänä jäljellä olevaan lainasumman osaan.
 - Luottorajan osalta lainanottaja sai tiedon vuotuisen korkokannan muutoksesta sekä päivitetystä maksuaikataulusta kirjatulla kirjeellä, johon oli liitetty vastaanottotodistus, tai tiliotteella, joka annettiin luotonottajalle vastikkeetta pankkilaitoksen tiskiltä.
 - Jos lainanottaja ei sen jälkeen, kun tämä pankkilaitos oli muuttanut korkokantaa, maksanut takaisin lainan loppuosaa ja siihen liittyviä korkoja kymmenen päivän kuluessa tiedoksisäännöistä, hänen katsottiin hyväksyneen uuden korkokannan.
- 13 A.A.A. nosti 9.6.2017 Tribunalul Specializat Clujissa (Clujin erityistuomioistuin, Romania) Banca B:tä vastaan kanteen, jossa hän vaati kyseistä tuomioistuinta toteamaan kyseessä olevan lainasopimuksen vaihtuvaa korkokantaa koskevien ehtojen kohtuuttomuuden ja näin ollen mitättömyyden ja tästä johtuen toteamaan pätemättömäksi kyseisten ehtojen mukaisesti laaditun maksuaikataulun. Hän vaati myös, että kyseinen tuomioistuin velvoittaa Banca B:n muuttamaan mainittuja ehtoja ja palauttamaan liikaa perityn määrän, joka johtuu niiden kohtuuttomuuden toteamisesta. A.A.A. väitti mainitussa tuomioistuimessa muun muassa, että Banca B. saattoi kyseisten ehtojen perusteella mielivaltaisesti muuttaa kyseisen korkokannan määrää loukaten siten hänen oikeutettuja etujaan kuluttajana.
- 14 Mainittu tuomioistuin hyväksyi A.A.A:n kanteen osittain 23.1.2018 antamallaan tuomiolla. Se totesi muun muassa, että kyseessä olevan lainasopimuksen 5 artiklaan sisältyvä ehto oli osittain mitätön siltä osin kuin se koski vaihtuvan korkokannan määrittämismekanismia, kun ehdon mukaan korkokanta vastaa pankkilaitoksen toimitiloissa ilmoitettua vaihtuvaa viitekorkoa, sekä että tämän tuomion 12 kohdassa tarkoitetut 2 artiklan 6 kohta, 2 artiklan 10 kohdan a alakohta ja 2 artiklan 11 kohta olivat osittain mitättömiä. Mainitun sopimuksen 2 artiklan 10 kohdan b alakohdassa oleva ehto todettiin mitättömäksi siltä osin kuin pankkilaitoksella oli ainoastaan mahdollisuus mutta ei velvollisuutta tarkistaa vaihtuva korkokanta sopimuksessa tarkoitettujen viiteindeksien eli LIBORin tai euriborin perusteella.
- 15 Lisäksi Banca B. velvoitettiin täsmentämään kyseessä olevan lainasopimuksen korkoja koskevan ehdon sisältö määrittelemällä kyseisen tuomioistuimen antamien ohjeiden mukaan näiden korkojen osatekijät ja määrä. Yhtäältä sopimuksen 5 artiklassa määrätty marginaali oli vahvistettava 1,5 prosenttiyksiköksi korotettuna kuuden kuukauden euribor-indeksillä. Toisaalta korkokannan muuttamistavan oli perustuttava yksinomaan kuuden kuukauden euribor-viiteindeksiin ja pankkilaitoksen kiinteään marginaaliin, jota voitiin muuttaa ainoastaan osapuolten kirjallisella suostumuksella, joten korkokannan muutos riippui kuuden kuukauden euribor-indeksin vaihtelusta.
- 16 Tribunalul Specializat Clujin mukaan sellaisen ehdon soveltamatta jättäminen, jolla annetaan pankkilaitokselle yksinoikeus määrätä vaihtuvan korkokannan mukautusmekanismista täsmentämättä tämän toteamuksen seurauksia, johtaisi käytännössä sopimuksen muuttamiseen siten, että korkokanta vahvistetaan ensimmäisen lainavuoden aikana sovelletulle tasolle. Tällainen tilanne olisi erityisen edullinen elinkeinonharjoittajalle ja tekisi tyhjäksi kaiken tätä koskevan neuvottelun sopimuspuolten välillä. Lisäksi kyseinen tuomioistuin totesi, että kiinteän korkokannan vahvistaminen on sopimuksen muutos, joka on vastoin vaihtuvasta korkokannasta sopineiden osapuolten välistä sopimusta sekä sopimusvelvoitteiden noudattamista (pacta sunt servanda) koskevia siviililain 969 §:n säännöksiä.
- 17 Koska kyseessä olevaa lainasopimusta tehtäessä ei lisäksi ollut kansallista säännöstä, jolla olisi säännelty korkokantaa kiinnelainasopimuksissa, Tribunalul Specializat Cluj sovelsi analogisesti tämän tuomion 10 kohdassa tarkoitettuja lain säännöksiä korkokannan määrittämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, joita ei sovellettu ajallisesti nyt käsiteltävässä asiassa.

- 18 Banca B. valitti tästä tuomiosta 15.10.2018 ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Curtea de Apel Clujin (Clujin ylioikeus, Romania).
- 19 Banca B. väittää kyseisessä tuomioistuimessa lähinnä, että alioikeus on muuttanut kyseessä olevan korkokannan laskentatapaa koko laina-ajalta ottamatta huomioon sopimuspuolten tahtoa kyseessä olevaa lainasopimusta tehtäessä. Ratkaistessaan asian näin se on ylittänyt lainkäyttövaltansa rajat ja jättänyt noudattamatta unionin tuomioistuimen viimeaikaista oikeuskäytäntöä. Banca B. väittää myös, että alioikeus on virheellisesti perustanut ratkaisunsa säännöksiin, jotka eivät olleet voimassa kyseisen sopimuksen tekohetkellä.
- 20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Romanian tuomioistuimet ovat tulkinneet ja soveltaneet eri tavoin lain nro 193/2000 6§:ää, jolla direktiivin 93/13 6 artikla on saatettu osaksi Romanian oikeutta, erityisesti siltä osin kuin kyse on niiden seurausten määrittämisestä, joita aiheutuu sellaisten ehtojen kohtuuttomuuden toteamisesta, joissa määritetään vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi viittaamalla läpinäkyvättömiin kriteereihin.
- 21 Koska kuluttajan elinkeinonharjoittajan kanssa tekemä lainasopimus ei voi olla oikeudellisesti olemassa, jos elinkeinonharjoittaja menettäisi oikeutensa periä korkoja, osa tuomioistuimista katsoo, että sopimuspuolten on neuvoteltava lojaliteettiperiaatteen mukaisesti tosiasiallisesti ja tehokkaasti korkokannan vahvistamistapaa koskevasta ehdosta siten, että osapuolten tekemä sopimus voi pysyä voimassa. Eräät muut tuomioistuimet ovat määränneet, että sen ajanjakson päätyttyä, jolloin oli sovittu kiinteästä korkokannasta, sovelletaan lainasopimuksessa määrättyyn kiinteään marginaaliin perustuvaa korkokantaa toisesta lainavuodesta alkaen korotettuna euriborin kaltaisella objektiivisellä, läpinäkyvällä ja todennettavissa olevalla indeksillä. Oikeuskäytännössä on myös linja, jonka mukaan korot muodostuvat toisesta vuodesta alkaen yksinomaan sopimuksessa määrätystä kiinteästä marginaalista, joka pysyy voimassa. Lopuksi jotkut tuomioistuimet katsovat, että ensimmäisen vuoden korkokannan laskentatapaa koskevaa ehtoa on edelleen sovellettava.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan niiden johtopäätösten määrittäminen, joita on tehtävä sellaisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta, jossa määritellään vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi, on olennaisen tärkeää sen käsiteltävänä olevan riidan ratkaisemiseksi. Yhtäältä tämä määrittäminen on tarpeen sopimuspuolten oikeussuhteissa tulevaisuudessa sovellettavan korkokannan vahvistamiseksi. Toisaalta se on tarpeen, jotta kyseinen tuomioistuin voi lausua A.A.A:n vaatimuksesta, jonka mukaan Banca B. on velvoitettava palauttamaan liikaa peritty korko. Tarkemmin sanottuna on määritettävä, vastaako liikaa peritty korko kyseisen kuluttajan tosiasiallisesti maksamien korkojen ja korkojen, jotka lasketaan 1,5 prosenttiyksikön marginaalin perusteella korotettuna kuuden kuukauden euribor-indeksillä ensimmäisen lainavuoden jälkeen, erotusta, hänen tosiasiallisesti maksamiensa korkojen ja ensimmäisen lainavuoden osalta vahvistetun kiinteän prosenttiosuuden perusteella laskettujen korkojen erotusta vai tosiasiallisesti maksettujen korkojen ja tuomioistuimen lainasopimuksen tosiseikkojen perusteella vahvistaman korkokannan välistä erotusta.
- 23 Curtea de Apel Cluj päätti näin ollen lykätä asian ratkaisua ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Onko direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kun sellainen ehto, jossa vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi oli määritelty kaavalla ”kiinteä marginaali korotettuna viitekorolla, jota pankki soveltaa perusteiden, jotka eivät ole läpinäkyviä”, lainasopimuksessa, joka on kiinteäkorkoinen vain sopimuskauden ensimmäisenä vuonna ja edellä mainitun kaavan mukaisesti vaihtuvakorkoinen myöhemmin, on todettu kohtuuttomaksi, kansallisen tuomioistuimen sallitaan paremman kuluttajansuojan takaamiseksi muuttaa sopimusta määrittämällä vaihtuvan korkokannan laskentatavan läpinäkyvien viiteindeksien (LIBOR tai euribor) ja pankin kiinteän marginaalin perusteella ja lainasopimuksen tosiseikkojen nojalla?

- 2) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kun edellä mainitun kaltainen ehto on todettu kohtuuttomaksi, kansallisen tuomioistuimen sallitaan oikeuskäytännössään soveltaa kiinteää korkoa käyttäen viitearvona sopimuskauden toisesta vuodesta alkaen määrättyä kiinteää marginaalia tai ensimmäisen vuoden kiinteää korkokantaa?
- 3) Mikäli toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohtaa ja tehokkuusperiaatetta tulkittava siten, että kun edellä mainitun kaltainen ehto on todettu kohtuuttomaksi, ne ovat esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin velvoittaa sopimuspuolet neuvottelemaan uuden korkokannan määrittämisestä määräämättä tarkemmin näistä neuvotteluista?
- 4) Mikäli kolmanteen kysymykseen vastataan kieltävästi, millaiset toimenpiteet ovat mahdollisia direktiivin [93/13] 6 artiklan 1 kohdan säännösten mukaisen kuluttajansuojan turvaamiseksi?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 24 Aluksi on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tätä silmällä pitäen tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen (tuomio 7.8.2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, 34 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 27 kohta).
- 25 Tältä osin on täsmennettävä, että nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelta ei tiedustella niiden ehtojen kohtuuttomuuden arviointiperusteita, joilla säännellään kyseessä olevan lainasopimuksen vaihtuvan korkokannan laskentatavan vahvistamismekanismeja. Nyt käsiteltävässä asiassa esitetyt kysymykset koskevat sitä vastoin yksinomaan tällaisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden toteamisen seurauksia.
- 26 Jotta ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on katsottava, että näillä kysymyksillä, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sen jälkeen, kun ehdot, joissa määritetään vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa lainasopimuksessa, on todettu kohtuuttomiksi, ja kun kyseinen sopimus ei voi olla olemassa kyseisten kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, eikä kansallisessa oikeudessa ole mitään dispositiivista säännöstä, jolla mainitut ehdot voitaisiin korvata, mainittu säännös on esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin vahvistaa korkokannan uuden laskentatavan tai kehottaa osapuolia neuvottelemaan vahvistaakseen kyseisen korkokannan uuden laskentatavan määräämättä tarkemmin näistä neuvotteluista.
- 27 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on aluksi palautettava mieleen direktiiviin 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut, perustuvat kuluttajansuojan perusteet kohtuuttomien sopimusehtojen alalla.
- 28 Direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa siihen, että kuluttaja sitoutuu elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön. Tämän heikomman aseman vuoksi kyseisellä direktiivillä veloitetaan jäsenvaltiot säätämään järjestelmästä, jolla varmistetaan, että kaikki sellaiset

sopimusehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu, voidaan tutkia niiden mahdollisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 29 Tältä osin direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan kansallisten tuomioistuinten on jätettävä soveltamatta kohtuuttonta sopimusehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, ellei kuluttaja vastusta tätä (ks. vastaavasti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Sopimuksen pitää kuitenkin pääsääntöisesti säilyä muuttamattomana lukuun ottamatta kohtuuttomien ehtojen poistamisesta aiheutuvaa muutosta siltä osin kuin tällainen sopimuksen voimassa pitäminen on kansallisen oikeuden säännösten mukaan oikeudellisesti mahdollista (ks. vastaavasti tuomio 5.6.2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 30 Näin ollen silloin, kun kansallinen tuomioistuin toteaa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi, kyseinen tuomioistuin ei voi täydentää kyseistä sopimusta muuttamalla ehdon sisältöä (ks. vastaavasti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 31 Unionin tuomioistuin on nimittäin katsonut, että mikäli kansallisen tuomioistuimen sallittaisiin muuttaa tällaisessa sopimuksessa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, olisi tämä omiaan haittaamaan direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitettua pitkän aikavälin tavoitteen toteutumista. Tällainen mahdollisuus nimittäin myötävaikuttaisi sen ehkäisevän vaikutuksen poistumiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden, koska elinkeinonharjoittajat olisivat taipuvaisia jatkamaan tällaisten ehtojen käyttämistä tietoisina siitä, että vaikka ehdot julistettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi kuitenkin täydentää sopimusta tarvittavilta osin näiden elinkeinonharjoittajien etujen takaamiseksi (tuomio 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, 69 kohta; tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 79 kohta; tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 54 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 60 kohta).
- 32 Sitä vastoin silloin, kun elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehty sopimus ei voi pysyä voimassa kohtuuttoman ehdon poistamisen jälkeen, unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ei ole esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin poistaa sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti kohtuuttoman ehdon korvaamalla sen dispositiivisella kansallisella oikeussäännöllä tilanteissa, joissa kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteaminen velvoittaisi tuomioistuimen toteamaan sopimuksen kokonaan pätemättömäksi aiheuttaen tällä erityisen haitallisia vaikutuksia kuluttajalle, ja negatiivinen seuraamus kohdistuisi näin kuluttajaan (ks. mm. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 80 ja 83 kohta; tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 56 kohta; tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 48 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 61 kohta).
- 33 Tällainen korvaaminen on direktiivin 93/13 tavoitteiden kannalta täysin perusteltua. Korvaaminen on näet direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan tavoitteen mukaista siksi, että tällä säännöksellä pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksella perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus, eikä sillä pyritä siihen, että kaikki kohtuuttomia ehtoja sisältävät sopimukset todettaisiin pätemättömiksi (ks. mm. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 81 ja 82 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen; tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 57 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 62 kohta).

- 34 Jos tämän tuomion 32 kohdassa kuvatun kaltaisessa tilanteessa kansallinen tuomioistuin ei voisi korvata kohtuutonta sopimusehtoa dispositiivisella kansallisella oikeussäännöllä ja jos tuomioistuimen olisi näin ollen todettava koko sopimus pätemättömäksi, kuluttajalle voisi aiheutua erityisen haitallisia seurauksia, jolloin sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta johtuva ehkäisevä vaikutus saattaisi vaarantua. Lainasopimuksen osalta tällaisesta pätemättömäksi toteamisesta nimittäin seuraisi lähtökohtaisesti jäljellä olevan lainan summan erääntyminen välittömästi maksettavaksi sellaisen suuruisena, että tämä summa saattaisi ylittää kuluttajan maksukyvyn, ja siten negatiivinen seuraamus aiheutuisi pikemminkin kuluttajalle kuin lainanantajalle, jota tämän seurauksena ei saataisi luopumaan tällaisten sopimusehtojen käyttämisestä tarjoamissaan sopimuksissa (ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 83 ja 84 kohta; tuomio 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, 58 kohta ja tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 63 kohta).
- 35 Unionin tuomioistuin on myös todennut, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta on esteenä sille, että sopimuksen aukot, jotka ovat aiheutuneet sopimuksessa olevien kohtuuttomien ehtojen poistamisesta, korjataan pelkästään sellaisten yleisluonteisten kansallisten säännösten perusteella, joita lainsäätäjä ei ole erityisesti arvioinut palauttaakseen tasapainon sopimuspuolten kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien välillä ja joita ei tästä syystä koske oletta, jonka mukaan kyse ei ole kohtuuttomuudesta, ja joissa säädetään, että oikeustoimessa ilmaistuja vaikutuksia täydennetään muun muassa kohtuusperiaatteesta tai vakiintuneista tavoista johtuvilla vaikutuksilla, ja jotka eivät ole dispositiivisia säännöksiä eivätkä säännöksiä, joita sovelletaan sopimusosapuolten niin sopiessa (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 61 ja 62 kohta).
- 36 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta, millainen toimivalta direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa annetaan kansalliselle tuomioistuimelle siinä tapauksessa, että sopimus ei voisi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja mutta kansallinen tuomioistuin ei voi korvata näitä ehtoja kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä.
- 37 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto ei anna mitään viitteitä tältä osin, mutta on korostettava, että direktiivin 93/13 tavoitteena on antaa kuluttajansuojan korkea taso. Unionin lainsäätäjä on erityisesti nimenomaisesti todennut direktiivin 93/13 7 artiklassa, luettuna sen johdanto-osan 24. perustelukappaleen valossa, että viranomaisilla, muun muassa tuomioistuimilla, on oltava käytettävissään riittävät ja tehokkaat keinot kuluttajasopimusten kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi.
- 38 Kuten tämän tuomion 31–34 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, tästä näkökulmasta elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta tehtävien päätelmien on mahdollistettava kahden tavoitteen saavuttaminen. Yhtäältä tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus, jonka kohtuuttoman ehdon soveltaminen kuluttajaan olisi vaarantanut. Toisaalta on varmistuttava siitä, että elinkeinonharjoittaja luopuu sisällyttämästä tällaisia ehtoja kuluttajille tarjoamiinsa sopimuksiin.
- 39 Direktiivin 93/13 tarkoituksena ei kuitenkaan ole suositella yhtenäisiä ratkaisuja sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisesta tehtävien päätelmien osalta. Näin ollen siltä osin kuin direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan kohtuuttomat ehdot eivät voi sitoa kuluttajia, nämä tavoitteet on voitu saavuttaa tapauksen ja kansallisen lainsäädännön mukaan yksinkertaisesti siten, että kyseistä kohtuutonta ehtoa ei sovelleta kuluttajaan nähden, tai jos sopimus ei olisi voinut olla olemassa ilman kyseistä ehtoa, korvaamalla se kansallisen oikeuden dispositiivisilla säännöksillä.
- 40 Nämä sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisen seuraukset eivät kuitenkaan ole tyhjentäviä.
- 41 Kun kansallinen tuomioistuin siis katsoo, että kyseessä oleva lainasopimus ei voi sopimusoikeuden mukaan olla oikeudellisesti olemassa sen jälkeen, kun kyseiset kohtuuttomat ehdot on poistettu, ja kun ei ole olemassa mitään kansallisen oikeuden dispositiivista säännöstä tai säännöstä, jota

sovellettaisiin, jos sopimuspuolet sopisivat mainittujen sopimusehtojen korvaamisesta, on katsottava, että jos kuluttaja ei ole ilmaissut tahtoaan pitää kohtuuttomat sopimusehdot voimassa ja jos sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta aiheutuisi kuluttajalle erityisen haitallisia vaikutuksia, kuluttajansuojan korkea taso, joka direktiivin 93/13 mukaan on varmistettava, edellyttää, että jotta sopimuspuolten molemminpuolisten oikeuksien ja velvollisuuksien välinen todellinen tasapaino voidaan palauttaa, kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä koko kansallinen oikeutensa huomioon ottaen kaikkiin toimiin, jotka ovat tarpeen kuluttajan suojaamiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan lainasopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voi aiheutua, muun muassa sen vuoksi, että elinkeinonharjoittajan saatava kuluttajalta eräännyy välittömästi maksettavaksi.

- 42 Tältä osin on täsmennettävä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa mikään ei ole esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin kehottaa asianosaisia neuvottelemaan korkokannan laskemista koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen vahvistamiseksi, kunhan se vahvistaa näiden neuvottelujen puitteet ja kunhan niillä pyritään luomaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille todellinen tasapaino, jossa otetaan huomioon erityisesti direktiivin 93/13 taustalla oleva kuluttajansuojan tavoite.
- 43 Kuten unionin tuomioistuin on jo muistuttanut, kyseisen tuomioistuimen on nimittäin mahdollisuuksien mukaan sovellettava kansallista oikeuttaan siten, että kyseisen ehdon kohtuuttomuuden toteamisesta tehdään kaikki kansallisen oikeuden perusteella seuraavat päätelmät, jotta kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa vahvistettu tulos eli se, että kohtuuton ehto ei sido kuluttajaa, saavutetaan (ks. vastaavasti tuomio 30.5.2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, 52 ja 53 kohta). Näin on myös silloin, kun on määritettävä, mitä päätelmiä tästä toteamuksesta on tehtävä ehdon kohtuuttomuuden toteamisen jälkeen, jotta voidaan kyseisen direktiivin tavoitteen mukaisesti varmistaa kuluttajansuojan korkea taso.
- 44 On kuitenkin täsmennettävä, että tuomioistuimen toimivalta ei voi ylittää sitä, mikä on ehdottoman välttämätöntä sopimuspuolten välisen sopimustasapainon palauttamiseksi ja siten kuluttajan suojelemiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan lainasopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voi aiheutua. Jos tuomioistuin voisi nimittäin vapaasti muuttaa kohtuuttomien ehtojen sisältöä tai kohtuullistaa sitä, tällainen toimivalta olisi omiaan vaarantamaan kaikkien tämän tuomion 38 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisen.
- 45 Edellä esitetyn perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sen jälkeen kun ehdot, joissa määritetään vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa lainasopimuksessa, on todettu kohtuuttomiksi, ja kun tämä sopimus ei voi olla olemassa kyseisten kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, kun kyseisen sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voisi aiheutua kuluttajalle erityisen haitallisia vaikutuksia ja kun ei ole mitään kansallisen oikeuden dispositiivista säännöstä, kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä koko kansallinen oikeutensa huomioon ottaen kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin kuluttajan suojaamiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voisi aiheutua. Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa mikään ei ole esteenä muun muassa sille, että kansallinen tuomioistuin kehottaa asianosaisia neuvottelemaan korkokannan laskentatavan vahvistamiseksi, kunhan se vahvistaa näiden neuvottelujen puitteet ja kunhan niillä pyritään luomaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille todellinen tasapaino, jossa otetaan huomioon erityisesti direktiivin 93/13 taustalla oleva kuluttajansuojan tavoite.

Oikeudenkäyntikulut

- 46 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sen jälkeen kun ehdot, joissa määritetään vaihtuvan korkokannan vahvistamismekanismi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa lainasopimuksessa, on todettu kohtuuttomiksi, ja kun tämä sopimus ei voi olla olemassa kyseisten kohtuuttomien ehtojen poistamisen jälkeen, kun kyseisen sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta aiheutuisi kuluttajalle erityisen haitallisia vaikutuksia ja kun ei ole mitään kansallisen oikeuden dispositiivista säännöstä, kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä koko kansallinen oikeutensa huomioon ottaen kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin kuluttajan suojaamiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voisi aiheutua. Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa mikään ei ole esteenä muun muassa sille, että kansallinen tuomioistuin kehottaa asianosaisia neuvottelemaan korkokannan laskentatavan vahvistamiseksi, kunhan se vahvistaa näiden neuvottelujen puitteet ja kunhan niillä pyritään luomaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille todellinen tasapaino, jossa otetaan huomioon erityisesti direktiivin 93/13 taustalla oleva kuluttajansuojan tavoite.

Allekirjoitukset